

כתובות צו

חג הסוכות תשפ"ג

משה שווערד

1. תוספות מסכת כתובות דף צה עמוד ב

ואין חייבין בקבורתה - וא"ת פשיטא דהא בעל גופיה לא מיחייב בקבורתה היכא דלא ירית כתובתה דקי"ל בקבורתה תחת כתובתה [1] וי"ל דהיא גופה קמ"ל מתני' דקבורתה תחת כתובתה דאכתי לא שמעי' ליה בשום מקום במשנה מיהו תימה הא דלא קתני ואין חייבין בפרקונה ואי משום דבעי למיתני יורשי כתובתה חייבין בקבורתה הא נמי פשיטא אלא מי יקברנה וכי תימא ביבמה אתא לאשמועינן דיורשי כתובתה חייבין בקבורתה ולא יורשי נכסי מלוג א"כ מאי איצטריך למידק לעיל מדקתני יורשיה יורשי כתובתה איזוהי אלמנה שיש לה שני יורשין תיפוק ליה מדאיצטריך למיתני הך בבא כלל [2] וי"ל דאיצטריך לאשמועינן אפי' היכא דלא שקלה אלמנה כתובה כגון דליכא אלא מטלטלי אינן חייבים בקבורתה ואע"ג דהשתא הוו כיורשי כתובתה כיון שאינה גובה אותה מהם.

• דבר יעקב מסכת כתובות דף צה עמוד ב

ד' בא"ד - וי"ל דאיצטריך לאשמועינן אפי' היכא דלא שקלה אלמנה כתובה כגון דליכא אלא מטלטלין וכו' - התוס' לא ביארו מי חייב בקבורתה. המהרש"א מבאר שגם בכה"ג שהיורשים לא קיבלו כתובתה [כיון שליכא קרקע] מ"מ כיון שהם היו ראויים לקבל כתובתה אילו היה קרקע. לכן הם החייבים בקבורתה, ומביא המהרש"א דכן כתבו פסקי התוס'. הטעם שהם חייבים בקבורתה, מבאר הב"ש [סימן פט - ה] משום דלא פלוג רבנן. הפנ"י חולק על הב"ש והמהרש"א וסובר שגם היורשים אינם חייבים בקבורתה כיון שלא קיבלו כתובתה אלא היא נקברת מהצדקה.

2. רש"י מסכת כתובות דף צה עמוד ב ד"ה הניזונת תנן

הניזונת תנן - [1] והכי קתני אלמנה הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם כל זמן שהם רוצים לזונה.

3. תוספות מסכת כתובות דף צה עמוד ב ד"ה ניזונת תנן

ניזונת תנן וכאנשי גליל כו' - הא לא מבעיא ליה היכי סתם תנא דמתני' ולענין הלכתא כמאן דהא אשכחן פלוגתא דרב ושמואל בהא לעיל שילהי נערה (דף נד. ושם) ועוד היכי פשיט בתר הכי מדשמואל הא שמואל פסק לעיל כאנשי גליל [2] אלא נראה לי הכי פירושו ניזונת תנן וכאנשי גליל שהיא ניזונת על כרחן של יתומין והלכך מעשה ידיה שלהן אבל לאנשי יהודה שמדעתם ניזונת ויכולין לסלקה אין מעשה ידיה שלהן או הניזונת תנן וכאנשי יהודה דאפילו לאנשי יהודה דאי בעו לא יהבי לה אפי"ה מעשה ידיה שלהן, מ"ר.

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף צה עמוד ב

איבעי להו ניזונת תנן וכו'. וכתבו התוס' דאיבעי להו הא ניזונת הוי לאנשי יהודה אין צריך לתת מעש"י כיון דיכולים לסלקה. ונראה דהוה נפק"מ להלכה דאפילו להלכה קיי"ל כאנשי גליל שחייבין לזונה מ"מ נמי קיי"ל דמנהג עוקר הלכה זו ואם נהגו שאפשר לסלק במקום זה אפשר לסלק וא"כ בהאי מקום אפשר להסתפק דכיון דיכולים לסלק מצד המנהג א"כ מעש"י אינם שלהם או שמ"מ שלהם הוה. וכתבו הב"ש והח"מ דלהלכה דנשאר ספק וקיי"ל דבכל מקום שיש ספק במעש"י היא המוחזקת א"כ באותן מקומות דנהגו שאפשר לסלקה ממוזנות הוה הדין דמעש"י שלה דהיא מוחזקת.

5. רש"י על כתובות דף צו/א

חוץ ממיזגת הכוס כו' - שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר כדאמרי' נמי בהא מסכתא (דף ד) שאין גדה עושה אותן לבעלה:

6. ספר פרדס יצחק

ט) רש"י ד"ה הוי"ן ממויגת הכוס כו', שהן מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר וכו'. לכאורה משמע דנא ליתן טעם שאין עושה מויגת הכוס משום שמקרבות חיבה והרגל, וזיתומים אלו רוצים שיהא להיפוך, אמנם לפי"ז ז"ע דתינת כשהורשים הם זכרים, אבל אם הם נקבות מאי חיבא למימתי, ואפשר משום דרוצ פעמים חיבא זכרים ולא פלוג חכמים, ויותר נראה לומר דכוונת רש"י לומר דכל הטעם דתיקנו אלו דברים הוא משום חיבה ולא משום מלאכה ולכן זיתומים דליכא משום חיבה אינה זריכה לעשות כן כלל"א, ועיין ברש"י במהדו"ק שכתב דהטעם שאין עושה הוא משום דגנאי הוא לה לעשות מלאכות אלו חוץ מלבעלה, ואפשר להעמיס זה כוונת רש"י דכיון שהן מלאכות המקרבות חיבה לכן גנאי הוא לה.

7. שערים מצויינים בהלכה

בנות אז לא שייך איסור כזה. אבל בשטמ"ק הביא בשם רש"י מהד"ק שפירש שהאלמנה אינה עושה אלו ג' דברים דגנאי הוא לה לעשות מלאכות אלו, אלא לבעלה. וא"כ אין לחלק דגם אם היורשים הם בנות אינה עושה להן.

8. תוספות מסכת כתובות דף צו עמוד א

אבל מנח תפילין לית לן בה - אע"ג דבשלהי האשה שנתארמלה (לעיל כח:) תניא או שהניח תפילין בפני רבו לא יצא לחירות מ"מ אינו רגיל להניח כל שעה, מ"ר.

9. שערים מצויינים בהלכה

אבל מנח תפילין לית לן בה. פרש"י שאין דרך עבדים להניח תפילין. ובתוס' כתבו, דעבד אין רגיל להניח תפילין כל שעה. משמע דלפעמים מניחין, והיינו משום דליכא חוב עליהם דמצות עשה שהו"ג הוא, דבשבת יו"ט אין זמן תפילין כדאיתא במס' עירובין (צו.) ונשים ועבדים פטורים, ובתוס' (שם ד"ה מיכל) מוכח דאפ"ה מותרת להניח, והכא נמי מדברי רש"י ותוס' מוכח דאין איסור להן שהרי כתבו דאין רגילים להניח משמע דלפעמים מניחין.

10. ריטב"א על כתובות דף צו/א

ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה. פירוש דכיון דחזו ליה דמנח תפילין הא ידעי דלאו עבד הוא, ודוקא דמנח להו תדיר דאי לא מנח להו תדיר אפילו עבד נמי זימנין דמנח תפילין לאקראי בעלמא כדתניא בפרק האשה (לעיל כ"ח ב') הניח תפילין לפני רבו אינו יוצא לחירות:

11. שערים מצויינים בהלכה

כל המונע תלמידו מלשמשו כו' שנאמר למס מרעהו חסד. פי' דהתלמיד נקרא רעהו דאיתא במס' אבות (פ"ד) יהי כבוד תלמידך חביב כשלך, ופי' הרע"ב דמצינו במשה שאמר ליהושע (בשלח יז-ט) "בחר לנו אנשים", עשאו שוה לו, וא"כ רעו הוא. ועי' בגמ' מגילה (ד): דא"ל ר' אושעיא לר"י נשיאה קיימת בנו רבינו "ומשלוח מנות איש לרעהו", ועי"ש מה שכתבנו. (והלשון למס פי' בתשו' מהר"י מיגאש (סי' לז) דהוא מלשון מס שהוא חייב לשלם המס לרבו והיינו השימוש, ואין למנוע זאת ממנו.

12. ספר בניהו בן יהוידע על כתובות דף צו/א

כל המונע תלמידו מלשמשו כאלו מונע ממנו חסד. נ"ל בס"ד, תורה שבעל פה היא בחינת שם אדנ"י, שיש בו כ"ד צרופים, והלימוד צריך שיהיה שלם במחשבה ודבור ומעשה, והיינו המעשה של עסק התורה הוא השימוש שמשמש התלמיד לרבו, ובזה המעשה נשלם אתו מספר כ"ד, והדיבור של עסק התורה הוא מה שמוציא התלמיד את דבריו בפיו, כמו שאמרו [ערובין נ"ד ע"א] על פסוק [משלי ב' כ"ב] כי חיים הם למוצאיהם למוציאיהם בפה, ובזה הדבור נשלם אתו מספר כ"ד, והמחשבה של עסק התורה מה שמחשב בלימודו לשם שמים, וכמו שאמרו רז"ל שצריך ללמוד תורה לשמה, ובזה המחשבה נשלם אתו מספר כ"ד, הרי ג' פעמים כ"ד כמנין חס"ד, נעשים על ידי עסק התורה, שיש בו ענין מעשה ודיבור וכונה על דרך שאמרנו. ולפי זה המונע תלמידו מלשמשו אין בידו כ"ד של השימוש, כי אם רק ב' פעמים כ"ד, ואין כאן אצלו מספר חסד, ולכן כאלו מונע ממנו חסד, ולכן בשבח התורה כתב [משלי ל"א כ"ו] ותורת חסד על לשונה, כי ישתלם אצל התלמיד מן המעשה ומן הדבור ומן הכונה, ג' פעמים כ"ד כמנין חס"ד:

13. ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד קס - מסכת כתובות

(צ"ו ע"א) אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כל המונע תלמידי מלשמשו וכו': המונע תלמידו מלשמשו מונע ממנו חסד. יש לך להבין דבר זה, כי התלמיד יש לו חיבור וצירוף אל הרב כאשר הוא משמש לו, ולפיכך הרב המונע תלמידו מלשמשו מונע ממנו חסד, כי דבר זה חסד גמור הוא, כי אין לך חסד יותר מזה שיהיה אל התלמיד צירוף וחיבור אל הרב, לפי שהם נבדלים זה מזה כאשר זה רב וזה תלמיד, ולכן המונע החבור הזה מונע ממנו חסד:

ומה שאמר פורק ממנו יראת שמים, דבר זה כי שתי בחינות יש לתלמיד אל הרב, הבחינה האחת שהתלמיד יש לו צירוף אל הרב כמו האב והבן שגם להם יש צירוף ביחד, ובחינה שנית, וזה שזה רב וזה תלמיד לכך הוא נבדל ממנו, ומצד הזה שהוא משמש אליו כמו העבד שמקבל אדנות האדון ובזה קונה יראת שמים, כי יראת שמים עצמו מה שהש"י נבדל מהכל, ולכך בשימוש התלמיד לרב יש כאן חיבור ודבר זה הוא חסד, ויש כאן מה שנבדל ממנו וזהו יראת רבו, ויראת רבו הוא יראת שמים. ויש להבין מה שאמר שמונע חסד ודבר זה מצד שמתחבר הרב אל התלמיד וחיבור הרב אל התלמיד הוא חסד, ומה שאמר פורק ממנו יראת שמים דבר זה מצד התלמיד כי מצד שהוא ירא את רבו שהרי משמש לו ונכנע מפניו זוכה ליראת שמים, כי מורא רבן כמורא שמים והבן זה כי דברים אלו עמוקים מאוד:

14. הערות הגר"ש אלישיב מסכת כתובות דף צו עמוד א

אף פורק ממנו יראת שמים. וכתב המל"מ דאיתא בב"ק לגבי זה נהנה וזה לא חסר דקאמר לי' לכי תשמש לי והתם ר"ח כהן הוה ואיך היה מותר להשתמש בכהן, וכתב המל"מ דאיתא בסמ"ג דבמקום שיש לו שכר מותר וא"כ התם זה השכר מה שמלמדו ההלכה שם, והנה כאן מוכח דזה הרבה יותר מזה דזה חסד מה שנותן לו

לשמשו, מוכח דזה הרבה יותר משכר ידיעה אלא חסד ממש מה שיכול לשמש לרבו. ואי"ז בכלל השתמשות
בכהן דהכהן משתמש כביכול ברבו.

15. רמב"ם יד החזקה - הלכות תלמוד תורה פרק ה

(ח) אין חולקין כבוד לתלמיד בפני רבו אלא א"כ דרך רבו לחלוק לו כבוד וכל המלאכות שהעבד עושה לרבו
תלמיד עושה לרבו ואם היה במקום שאין מכירין אותו ולא היו לו תפילין וחש שמא יאמרו עבד הוא אינו נועל
לו מנעלו ואינו חולצו וכל המונע תלמידו מלשמשו מונע ממנו חסד ופורק ממנו יראת שמים וכל תלמיד שמזלזל
דבר מכל כבוד רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל:

16. דף על הדף כתובות דף צו עמוד א

בגמ': כל המונע תלמידו מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד וכו'.
נשאל הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א וז"ל: במסכת כתובות (דף צ"ו ע"א) אמרו: "כל המונע תלמידו
מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד" וכו', ולעיל שם אמרו, "כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו
חוץ מהתרת מנעל". **מהו להתיר השרוכים בלבד?** ועובדא הוי בשעה שחזרנו מהלויית הרבנית שך ע"ה, ובעלה
מרן זצ"ל היה צריך להתיר מנעליו, התכופתי להתיר לו השרוכים וגער בי. מדוע גדולי ישראל הקפידו כל כך
שלא ישמשו, נגד דברי הגמרא, לכאורה?

והשיב: **חשש שאין זה מכירין אותו, והתרת השרוכים נמי בכלל התרת מנעל.** נכון שמאד הקפידו שלא
לשמש, אבא זצ"ל מאד הקפיד על זה, וגם מהנכדים לא רצה לקבל. (דרך שיחה פר' שופטים)

17. תוספות מסכת כתובות דף צו עמוד א

אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותי מה שתפסה כו' – [1] פי' הריב"ן דמיירי בתפסה לאחר מיתת הבעל וא"ת
מאי שנא דלמזוני מהניא תפיסה טפי מכתובה וי"ל משום דמזוני לא טרפה ממשעבדי אבל כתובה טרפה ממשעבדי
... [2] ור"ח והלכות גדולות פירשו דהכא מיירי בתפיסה מחיים ודווקא למזוני מהניא אבל לכתובה לא משום
דלא נתנה כתובה לגבות מחיים ופסק בהלכות גדולות כרבינא וקשה שהרי פסק בתשובת הגאונים בכולי הש"ס
הלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה ואודיתא וגם הערוך ור"ח פסקו כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה
וחיורי וכתב וסימנך כלו הפך לבן טהור הוא אף על פי שכתב הריב"ן שראה בתשובת הגאונים לית הלכתא כמר
בר רב אשי אלא במיפך שבועה ואודיתא דומה הוא שה"ג עצמן תופסות כאותם שפסקו לית הלכתא כמר בר רב
אשי במיפך שבועה ואודיתא וצ"ל דמר בר רב אשי דקאמר הכא אינו אלא אתקפתא בעלמא ולא דס"ל הכי
ור"ח פסק כמר בר רב אשי והרבה הארכתי בו לעיל בריש הכותב (דף פד: ושם) מ"ר.

18. דבר יעקב מסכת כתובות דף צו עמוד א

[ה] תד"ה אלמנה וכו' פי' הריב"ן דמיירי בתפסה לאחר מיתת הבעל - הריב"ן מפרש המחלוקת בין רבינא למר
בר רב אשי האם מהני תפיסה בכתובה מיירי לאחר מיתה.

ומבואר בתוס' שרבינא שחילק בין מזונות לכתובה היינו לפי שיטת ר"ע [לעיל פד. ב] שס"ל שלא מהניא תפיסה
לאחר מיתה לגבי בע"ח וכתובה, וקאמר רבינא דה"מ לבע"ח או כתובה אבל למזונות מהני תפיסה.

גם הרי"ף והריטב"א ס"ל כמו הריב"ן, וס"ל דאם תפסה מחיים מהני לכו"ע תפיסה לכתובה, וכמש"כ בגמ' [לעיל
פד ב] שלפי ר"ע שלא מהני תפיסה לאחר מיתה, תפיסה מחיים מהני. הטעם י"ל משום שמחיים יש שיעבוד
הגוף.

הבה"ג והר"ח מפרשים המחלוקת בסוגין לענין תפיסה מחיים [וכן מפרשים התוס' לעיל פד: ד"ה והוא], אבל
לאחר מיתה לא מהני שום תפיסה, ואפ' תפיסה למזונות לא מהני [כ"כ הריטב"א והמ"מ אישות יח - יב]. והא
דאמרינן לעיל [פד ב] שלפי ר"ע מהני תפיסה מחיים, מבארים התוס' [לעיל פד ב] דה"מ בבעל חוב אבל למזונות
לא מהני תפיסה [ולפי מר בר רב אשי גם לכתובה לא מהני].

19. שערים מצויינים בהלכה

אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה. פירשו התוס' דמיירי בתפסה לאחר מיתת הבעל. פי' דקמ"ל אע"ג דמטלטלי לא מישתעבדי לא לכתובה ולא למזוני מ"מ מהני תפיסה בהן לצורך מזונותיה, וזהו לפי דינא דגמרא כדלקמן, אבל לדין גובין גם מן המטלטלין מכח תקנת הגאונים. ובריב"ש (סי' קז) רוצה לומר דלהכי מהני התפיסה דחשו להפסידה, דאם אין שם קרקע אבדה מזונותיה, אבל בתר תקנת הגאונים שתזון מן המטלטלין מה לה לתפוס ולמנוע מן היתומים מלישא וליתן בשלהם, ומוציאין מידה, אבל מבטל דעתיה לפסק הרמב"ם (אישות פי"ה הי"ב) דאף לאחר תקנת הגאונים אם הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה אותן היורשין נוטלין אותן וכו', משמע מל' זה שמה שתפסה אין נוטלין. ועי' רמב"ם (שם הי"י וי"א), ובכ"מ (שם הי"י), ובחלקת מחוקק (סי' צג ס"ק מא).

20. חדושי הרמב"ן על מסכת כתובות דף צו/א

אלמנה ששהתה שתיים ושלוש שנים ולא תבעה מזונות אבדה מזונותיה. דוקא אלמנה הוא דבעיא שתיים ושלוש שנים אבל אשת איש אפי' שהתה יום א' ולא תבעה אבדה מזונותיה למפרע דבשלמא אלמנה אפשר דמתזנא מדידה כגון מציאתה אבל א"א שהכל לבעלה מדידה מתזנא...

21. גליוני הש"ס מסכת כתובות דף צו עמוד א

שם כאן בפרוצה, נ"ב ע' שו"ת מהר"י ברונא סי' ע"ו דן מכאן בקורא לאשה פרוצה דמצי לתרץ דיבורי' שלא הי' כונתו פרוצה לזנות רק שאינה צנועה ביותר שתהי' לה בושה לבא לב"ד וכהך דכאן ע"ש:

22. רש"י על כתובות דף צו/א

נתננו – [1] דמי מזונות לשנה הבאה:

23. תוספות מסכת כתובות דף צו עמוד א

יתומים אמרו נתננו – [2] אומר רבי דמיירי במזונות שעברו דמוכח מילתא טפי משום דשתקה עד השתא דיתמי קושטא קאמרי אבל במזונות דלהבא ודאי על היתומין להביא ראיה דהא רבי יוחנן הוא דאמר בפ"ק דב"מ (דף יז. ושם) הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ואפילו למאן דלית ליה דר' יוחנן הכא מודה דלא מהימני לומר פרעתי דאי מהימני מה הועילו חכמים בתקנתם שתקנו לה מזונות כל שעה יאמרו פרעתי מידי דהוה אכתובה במקום שאין כותבין דכ"ע מודו דלא מצי אמר פרעתי מהאי טעמא דפרישית, מ"ר.

24. ספר פרדס יצחק

גב' אמר רבא לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה. נראה דהטעם הוא דעל מזונות דלמפרע כיון שכבר חללה המזונות וכבר היתה זריכה הממון ולא תבעה זהו סימן שמחלה כיון דכבר עבר שנים או של שלש שנים ולא תבעה, אבל על מזונות דלהבא ליכא כלל ראיה דמחלה, דאפשר דעד אותו זמן היה לה ממון ממקום אחר ולכן לא ראתה ליטול מיתומים מכח דמזונות או מטעם אחר, אבל להבא אפשר שאין לה ממון ואינה מוחלת מ"ר.

25. דבר יעקב מסכת כתובות דף צו עמוד א

[י] רד"ה נתנו - דמי מזונות לשנה הבאה - רש"י מפרש דמיירי לענין מזונות להבא. התוס' והרא"ש והר"ן מפרשים שמירי במזונות לשעבר, וכן מביא השיטה מרש"י מדו"ק.

הרא"ש והר"ן והתורני"ד והמהרי"ט מקשים על רש"י שמהראיה של הגמ' מדתני לוי אלמנה כל זמן וכו', מוכח שמירי לענין מזונות לשעבר. ורש"י בעצמו [להלן ע"ב ד"ה נשאת] מבאר שמירי בלשעבר.

[3] המגיני שלמה והפנ"י כתבו שרש"י סובר שהספק הוא בשניהם, גם בלהבא וגם לשעבר. והא דפירש רש"י כאן שמירי להבא, מבאר המגיני שלמה שרש"י דקדק כן לבאר לשון הגמ' דקאמר, יתומים אומרים נתנו ולא קאמר יתומים אומרים פרענו, משום שפרעון משמע אלשעבר ונתינה משמע אלהבא.

התוס' מקשים שעל מזונות להבא ודאי שאין היורשים נאמנים לטעון פרענו דהוי טוען אחר מעשה ב"ד שלא אמר כלום.

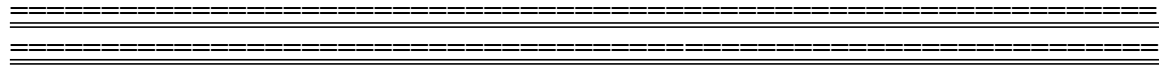
ההפלאה מתרץ שרש"י סובר שדוקא לגבי כתובה אמרינן שכיון שהוי תנאי ב"ד אלימא כמאן דנקט שטרא, אבל לגבי מזונות לא אומרים כן. מיהו קשה שרש"י בב"מ [יז. ד"ה הטוען] כתב הטוען אחר מעשה ב"ד כגון כתובה ומזונות האשה לא אמר כלום.

הר"ן מקשה שלגבי מזונות להבא אינם יכולים לטעון פרענו, דאיכא חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו [כדאמרינן בב"ב ה א].

התוס' [ב"ב ה: תד"ה ואפ' גיטין לד: ד"ה אין] כתבו שלגבי כתובה כיון שיש לה בתנאי ב"ד חיישינן שפרע תוך זמנו. ולפ"ז מתורץ קושית הר"ן על רש"י.

השער המלך [סימן עז - ד] וההפלאה מתרצים את רש"י ע"פ הש"ך [סימן עז - יב] שכתב שדבר שזמן פרעונו בכל יום, יכול לטעון שפרע לפני זמנו כי היכא דלא ליטרדן יום יום.

וכן תירץ המהרי"ט דאורחא דמילתא לפרוע בתחילת השנה עבור כל השנה כדי שלא תבוא לתבוע מזונות כל שעה ושעה, ומש"ה לא נחשב לפרוע קודם זמנו, ורק בכה"ג שהיתומים אמרו נתנו לך עבור שנה זו הם נאמנים [וכ"כ הפנ"י]. ולפ"ז מתרץ המהרי"ט הקושיה דהוי טוען אחר מעשה ב"ד שלא אמר כלום, דשאני הכא שאורחא דמילתא לשלם בתחילת השנה עבור מזונות כל השנה.

26. ספר פרדס יצחק

8) גמ' או דלמא נכסי בחזקת אלמנה קיימי. לכאורה נד זה אינו מוזן שהרי מונח כל הנכסים ברשות היתומים בתורת ירושה והאיך שייך לומר דנכסי בחזקת אלמנה קיימי, ועיין בחוס' שכתבו דהיינו טעמא משום דמוכרת שלא צבית דין, וכונתם ביארתי שם (אות ל"א) דכיון דצידה למכור שלא צב"ד לכן לא נחשב היתומים מוחזקים בהנכסים, כיון שיכולה להוציא מידם שלא צב"ד⁸, [אמנם עיין בצצני מלואים (סי' נ"ג סק"א) שכתב אליבא דבמה ראשונים דזהו תקנה מיוחדת במזונות דתיקנו שיהא הנכסים בחזקתה לענין מזונות והיכא דאיכא ספק ידה על העליונה⁹.

27. רש"י על כתובות דף צו/ב

בחזקת אלמנה קיימי - שהרי נשתעבדו בתנאי ב"ד:

28. תוספות מסכת כתובות דף צו עמוד ב ד"ה נכסי בחזקת

נכסי בחזקת אלמנה קיימי - וא"ת מה טעם דלא חשבינן נכסי בחזקת הבעל חוב ואמאי מהימני יתמי למימר פרענו במלוה על פה ...

• דבר יעקב מסכת כתובות דף צו עמוד ב

רש"י תירץ קושית התוס' בזה שביאר דשאני הכא שהוי תנאי ב"ד. ומבאר הר"ן שרבנן תיקנו שהנכסים שהבעל חייב בתנאי ב"ד יהיו בחזקת האשה. ולפ"ז אין חילוק בין מזונות לכתובה דתרווייהו הוי תנאי ב"ד, וקשה למה רש"י לעיל [בע"א ד"ה נתננו] ביאר הבעיה של ר' יוחנן לענין מזונות. המהרש"א והמהר"ם שיף מקשים למה התוס' לא רצו לתרץ [כמו רש"י] שהאלמנה מוחזקת כיון שהוי תנאי ב"ד.

המהרש"א מתרץ שהתוס' לשיטתם שמייירי במזונות שעברו, ולא שייך תנאי ב"ד במזונות שעברו, כמש"כ התוס' להלן [ד"ה ורבי יהודה] כיון שהיתה יכולה לתבוע כל שעה את המזונות הבאים. מיהו קשה דזה כתבו תוס' למ"ד שאפשר לטעון אחר מעשה ב"ד, אבל למ"ד שא"א לטעון אחר מעשה ב"ד אכתי קשה.

29. דבר יעקב מסכת כתובות דף צו עמוד ב

טו [ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראייה - וכן פוסק הרמב"ם] אישות יח - כז' אלמנה כל זמן שלא ניסת על היתומים להביא ראייה, או תשבע שבועת היסת ותיטול. וכתבו המ"מ והר"ן [הובא בכס"מ] אף על פי שלא מצינו שבועת היסת אצל מי שנוטל [אלא אצל מי שמחזיק], הכא כיון שהנכסים בחזקת האלמנה, הרי היתומים כבאים להוציא ממנה, והיא נחשבת למחזיקה מה שבידיה, ולכן היא צריכה להשבע היסת כמו כל מחזיק...

והנה אלמנה שבאה לגבות כתובה מנכסי יתומים צריכה להשבע שבועת המשנה, ואלמנה הבאה לגבות מזונות, מביאים הטור והשו"ע [סימן צג - יט] מחלוקת, האם היא צריכה להשבע, ושאר הראשונים חולקים. הרמ"א כתב דהעיקר כדעה ראשונה.

וסברת הפוסטים מבאר הט"ז [סק"כ] שדוקא בכתובה שהאלמנה באה להוציא מיתומים תיקנו שבועה, אבל במזונות היא נחשבת למחזיקה ומחזיקה בשלה ובזה לא תיקנו שבועה.

30. ריטב"א על כתובות דף צו/ב

ורבי יהודה עצה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה רעבתניתא. פירוש ורבי יוסי סבר דיותר היא עצה טובה שתמכור סתם שכחה יפה בו משתחוש ללעז רעבתנותא:

31. שערים מצויינים בהלכה

ור' יהודה עצה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה רעבתנותא. פי' דגם זה עצה טובה לה שלא יקראו אותה רעבתנותא, וזהו לעז גדול, דהרי מצינו דאפי' למיהזי כרעבתן הקפידו כדאיתא במס' שבת (ק"ז:) ובחולין (ק"ה:). וברמב"ם (דעות ריש פ"ה) כתב, דהחכם אינו אוכל אכילה גסה, ואינו ממלא בטנו ואינו אוכל כחנות ובשוק שלא יתגנה בפני הבריות. ורע"ב בשו"ע וברמ"א (או"ח סי' קע ס"ט) דלא יאכל דרך רעבתנות. והמג"א (סי' קנו סק"ב) מביא דברי הרמב"ם בספר המצות (ל"ת קצה) דלא יאכל ולא ישתה דרך זולל וסובא שנא' (תצא כא - כ) "כננו זה... זולל וסובא". והיא רוצה מציאת חן כדמצינו לעיל (פד). משום חינוא, ופירשו התוס' (שם) שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ויהי' להן קופצים, וכן משמע לקמן (צז:).

32. ספר פרדס יצחק

הקדמה לסוגיין מכמה ראשונים ואחרונים מבואר דמיירי שמכרה שני שדות חד למזונות וחד לכתובה, ומ"מ לא היה השדה הראשון שוה כנגד כל המזונות וכן שדה שניה לא היה שוה כנגד כל הכתובה, וכגון שהכתובה הוא מאתים והמזונות הוא מאתים, וכל שדה שוה רק מאה זוז, וע"ז קאמר ר' יהודה דיותר טוב לכתוב בפ"י איזה שדה מכרה למזונות ואיזה שדה מכרה לכתובה, דאם לא תפרש אז יאמרו היתומים דמכרה גם שדה ראשונה לשם כתובה והמזונות פרענו ממקום אחר וכמש"כ רש"י^ג, ומ"מ בספרנו פירשנו כל הסוגיא שמכרה שדה אחת כדי להקל על המעיין, והא דאמר ר' יהודה אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי, איכא לפרש דלא מיירי במציאות אחד, אלא ר"ל דאם מכרה לשם מזונות תכתוב שלמזונות מכרה, ואם מכרה לשם כתובה תכתוב שלכתובה מכרה.

33. ספר פרדס יצחק

קאמר רב"י קשישא דרעה בחובו נוטלן רעה במתנה נוטלן, פי' דפעמים דיותר טוב ליטול לשם חובו בצופן דאין להשכיב מרע רק משועבדים דאי נוטל לשם חובו יכול לטרוף מהלקוחות אבל אי נוטל לשם מתנה אינו יכול לטרוף מלקוחות, ופעמים דיותר טוב ליטול לשם מתנה בצופן שיש להשכיב מרע בני חרי ויש להשכיב מרע עוד בעל חוב ומ"מ הך בעל חוב הוא קודם, דאז אס נוטל לשם חובו צריך ליטול להצבע להצבע"ח המאחר שעדיין לא פרע חובו וכדתנן לעיל (דף נ"ג ע"ב), ואי נוטל לשם מתנה אינו צריך ליטול שהרי עמה נתן לו לשם מתנה ורוחיס דעדיין לא נטלו כלום לשם מתנה^{טו}, והצריחה הוא ציד המקבל לומר לשם מה מקבל ולפי"ז אינו מוצן למה סיים דאם במתנה נוטלן לא כך יפה דהיינו בניחותא דאינו טוב ליטול לשם מתנה אלא נוטל לשם חובו כדי שתגבה מהלקוחות, שהרי אמרת דפעמים דיותר טוב ליטול לשם מתנה, וגם אינו מוצן הדמיון לסוגיין דאמרינן דיותר טוב ליטול לשם חובו כדי לטרוף מלקוחות^{טז}, ויש ליישב דהגמ' דידן הוא דסיים דאם במתנה נוטלן לא כך יפה והיינו בצופן שלא הניח בני חרי ובעין סוגיין, ולנקודה זו מדמה לסוגיין.

נבו' רצה בחובו נוטלן רצה במתנה נוטלן. מרש"י ותוס'^{יז} מבואר דכוונת השכיב מרע לומר דחון מהחוב שאני חייב לפלוני אינו נותן לו ג"כ לשם מתנה עוד מאתים זוז, ויש ציד השכיב מרע רק מאתים זוז, והא דקאמר רעה בחובו נוטלן רעה במתנה נוטלן הכוונה הוא דהך מאתים זוזי שמונח ציד השכיב מרע יכול ליטול לשם מה שרצה, ואם יטול לשם מתנה יכול לגבות מהלקוחות מאתים זוז אחרים לשם חובו^{יח} ואם יטול הך בני חרי לשם חובו אז לא יכול לגבות מהלקוחות, דאין טורפים למתנה, והצריחה הוא ציד המקבל לומר לשם מה מקבל, והוסיף רב"י קשישא דענה טובה הוא שיטול הך מאתים זוז לשם מתנה דאז יכול לטרוף מלקוחות לשם חובו.

אמנם יש ראשונים י" שפי' דכוונת השכיב מרע הוא שיטול רק חד פעם מאתים זוז או לשם חובו או לשם מתנה, וע"ז

ד"ה ועפי"ז יש), אמרי בינה. יג. והא דאין הלקוחות יכולים לומר הנחנו לך מקום לגבות, עיין מה שכתבתי בתוס' (אות ע"ה). יד. כ"ה בריטב"א, מאירי.

34. תוספות מסכת כתובות דף צו עמוד ב ד"ה רצה בחובו

רצה בחובו נוטלן רצה במתנה נוטלן - פי' שניהם נוטלן אלא כלומר רצה בחובו נוטלן מבני חרי ושוב לא יוכל לגבות המתנה ממשעבדי משום הכי קאמר אם נוטלן במתנה לא כך יפה כחו פירוש אם נוטלן במתנה מבני חרי שיוכל לטרוף החוב ממשעבדי ...

35. ריטב"א על כתובות דף צו/ב

[2] ויש שפירשו שזה אין לו אלא או האי או האי אלא שהרשות בידו לברור ליטלן לאיזה דבר שירצה ולכך אומר שאם נוטלן במתנה לא כך כחו יפה שאם מחל חובו ונטלן במתנה ובא בעל חוב מוקדם למתנתו הפסיד וגם לא יוכל לטרוף על המתנה כשם שהיה טורף על החוב אפילו לא בא בעל חוב מוקדם, ומיהו זימנין דעדיף ליטלן במתנה כגון שלוה וקנה ומכר דלא משתעבד לחובו ומשתעבד לחוב מאוחר דהו"ל קנה ולוה ומתנה זו קודמת לחוב היא, וכגון שנותנם לו במתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה והיינו דקאמר רצה במתנה נוטלן, ולפיכך סתמו עדיף ליה מפירושו עד שיראה לבסוף מאי דעדיף ליה, ...

=====
=====
=====

1. רש"י על כתובות דף צו/ב

מאי לאו בהא פליגי דר' יהודה דאמר הפירוש יפה לה סבר נכסי בחזקת יתמי קיימי - ואי לא פירשה מה לכתובה ומה למזונות סוף כשתבא לתבוע יאמרו לה מה שמכרת לכתובה מכרת וקבלת כתובתך ואם תאמר להם א"כ תנו לי מזונות שאכלתי הם יאמרו נתננו לך מטלטלין תמיד במזונותיך והם נאמנים:

2. דבר יעקב מסכת כתובות דף צו עמוד ב

[יב] רד"ה מאי לאו וכו' סוף כשתבוא לתבוע יאמרו לה מה שמכרת לכתובה מכרת וקבלת כתובתך וכו' - כתב השו"ע [חו"מ סימן נח - ב] מלוה שבא בתביעה עם שטר חוב, וטוען הלוה שפרע ומביא עדים שפרע, וטוען המלוה דמה שפרע היה על חוב אחר שהיה מלוה בע"פ, אין המלוה נאמן, ובטל השטר.

וכתב הסמ"ע שאפ' ידוע בעדים שיש עוד מלוה ג"כ המלוה אינו נאמן והשטר בטל. המל"מ [מלוה יד - ט] מסתפק בזה שמא היכא שידוע בעדים שיש עוד מלוה, המלוה יהיה נאמן לטעון שהפרעון היה עבור החוב השני.

הנה"מ [סימן נח - ו] והאבנ"מ [סימן קג - ד] מביאים ראיה לדברי הסמ"ע מדברי רש"י כאן, שגם כאן ידוע שיש עוד חוב של מזונות, ונאמנים היורשים לטעון שהם פרעו החוב של מזונות, והמכירה היא עבור הכתובה.